

Nøkler til livet

Av Jan Christian Kielland, programutvikler for identitet og tro i Norges KFUK-KFUM

I 2014 fikk Norges KFUK-KFUM utviklingsmidler fra Kirkerådet til å utvikle nytt ressursmaterieil for konfirmasjons- og myndighetsfasen. Et av resultatene av dette prosjektet er en lederbok med opplegg for samlinger med konfirmanter og eldre ungdommer. Boka heter «Nøkler til livet» og lanseres på trosopplæringskonferansen 5. nov 2015. I denne artikkelen vil jeg kort redegjøre for tenkingen i boka, som i stor grad bygger på den siste forskningen på læring i kirken gjort ved Menighetsfakultetet og Teologisk Fakultet.

Utgangspunktet

Et viktig utgangspunkt for «Nøkler til livet» er refleksjon rundt hvordan vi kan tenke om læring i kirken i dag. Prosjektet bygger på forskning gjort av Morten Holmqvist ved Menighetsfakultetet og Elisabeth Tveito Johnsen ved Det praktisk-teologiske seminar ved Teologisk Fakultet. Både Holmqvist og Johnsen omtaler tre ulike metaforer for læring. De to første er identifisert av matematikkprofessor Anna Sfard i en banebrytende artikkel fra 1998 (Afdal, 2013: 168). Den siste er de finske læringsteoretikerne Sami Paavola og Kai Hakkarainens videreutvikling av Sfards modell (Afdal, 2013: 199). Læringsmetaforene kan brukes til å reflektere rundt: Hvordan tenker vi om læring i min menighet i dag?

Læring som tilegnelse

Den første metaforen er læring som tilegnelse. Dette er den mest tradisjonelle læringstenkingen, som i sin ekstreme form blir pugging av spørsmål og svar som i Pontoppidans forklaring til Luthers katekisme, utgitt i 1737. Dette forutsetter at læring handler om å kunne gjengi påstandskunnskap. Forelesninger forutsetter en slik form for læring. Dersom det skal gi mening at én person snakker til mange andre, må man oppnå den ønskede læringen ved at tilhørerne forstår det som blir sagt, husker det og kan gjengi det skriftlig eller muntlig. Men også gruppearbeid og diskusjoner kan brukes som metoder for tilegnelse. Dersom målet er at konfirmanter og eldre ungdommer skal huske påstander om bibel, kirkerom, kirkehistorie, symboler og andre elementer i kristen tro, er det læring med fokus på tilegnelse uansett om metoden er foredrag, samtale eller quiz. Elisabeth Tveito Johnsen sier i sin doktoravhandling: «De som bevisst eller ubevisst forstår læring på denne måten må sjelden begrunne hvorfor de forstår læring slik, siden det er en oppfatning som tas for gitt» (Johnsen, 2014: 96). De fleste av oss har vært i sammenhenger i skole eller kirke hvor man har tenkt læring som tilegnelse.

Læring som deltakelse

Neste metafor handler om deltakelse. Læring som deltakelse handler om å bli del av et fellesskap som utøver en form for praksis, f.eks. en gudstjeneste. Karikert kan dette beskrives som «Kom som du er, bli som oss». Fellesskapet har allerede utviklet aktiviteter, symboler og språk, og de nye deltakerne må lære seg hvordan de tar del i dette. De begynner som «perifere deltakere» og

arbeider seg innover i fellesskapet etter hvert som de lærer koder, roller og ritualer. Læring som deltakelse kan handle om å reise seg på rett sted i gudstjenesten, synge med på salmene og gå fram til nattverden på rett tidspunkt. Mange menigheter har som del av sin konfirmasjonstid at konfirmantene skal ha oppgaver i gudstjenesten, som medliturger eller ministranter. Deltakelsen kan handle om å gå i prosesjon, lese tekster og bønner, tenne lys osv. Senere kan de komme på andre gudstjenester og se at oppgavene de utførte, var faste og sentrale i gudstjenesten. De har fått lære noe om prosesjon og lystenning ved selv å ha praktisert det. Når de mestrer deltakelse i gudstjenesten på lik linje med andre deltakere, har de ifølge denne tenkningen lært.

Læring som kunnskaping

Den tredje metaforen for læring, er læring som kunnskaping. Læring som kunnskaping har, som læring som deltakelse, også et fokus på fellesskap og sosial praksis. Forskjellen er at i læring som kunnskaping er ikke utviklingen av praksisen avsluttet. Bakgrunnen for at læring og kunnskaping må fortsette, er i denne teorien at kunnskapssamfunnet gir utfordringer som ikke har endelige svar (Johnsen, 2014: 97). I et kunnskapssamfunn er det ikke tilstrekkelig å tilegne seg etablert kunnskap, eller å bli deltaker i eksisterende praksiser. Utvikling er avhengig av at de lærende sammen utvikler ny kunnskap.

Dette kan i høyeste grad også sies om livstolkning. Tro og livstolkning kan ikke læres en gang for alle. Hverken livstolkning eller gudstjenester er eller bør være de samme til alle tider. I stedet er ethvert menneske og ethvert fellesskap avhengig av hele tiden å tolke på nytt, i møte med nye hendelser, symboler, følelser, tanker, møter osv. Ungdom i dag møter utfordringer i egen livstolkning som ikke voksne, heller ikke teologer, kan gi fasitsvar. Derfor kan ikke tiden som konfirmant og ungdom i menighet bare handle om å tilegne seg det etablerte eller å bli deltaker i eksisterende gudstjenester. Følger vi metaforen om læring som kunnskaping, må tiden som konfirmant og ungdom i en menighet være en tid for sammen å skape ny mening rundt det å være menneske.

Læring gjennom redskaper

Kunnskaping skjer ved hjelp av redskaper som formidler, åpner for og begrenser mening. Læring kan i denne tenkningen aldri skje uavhengig av de redskapene som brukes. Redskapene er brillen til å se livet og verden gjennom. La oss se nærmere på begrepet redskaper. Klokka er et godt eksempel på dette. Læring av klokka handler ikke om å pugge tidspunkter, men om å ta i bruk et redskap. Læring av klokka handler heller ikke om å lære noen fakta om antall timer i døgnet eller sekunder i ett minutt; det handler om å skape mening knyttet til bruk av klokka. Samtidig vil bruken av klokka forme den som bruker den. Klokka så å si handler med synet på dagene og livet. Å ha lært seg klokka har slik sett ikke bare betydning å lære tallene, men å se hver dag med nye øyne. Klokka har slik i høyeste grad blitt et redskap som formidler virkeligheten.

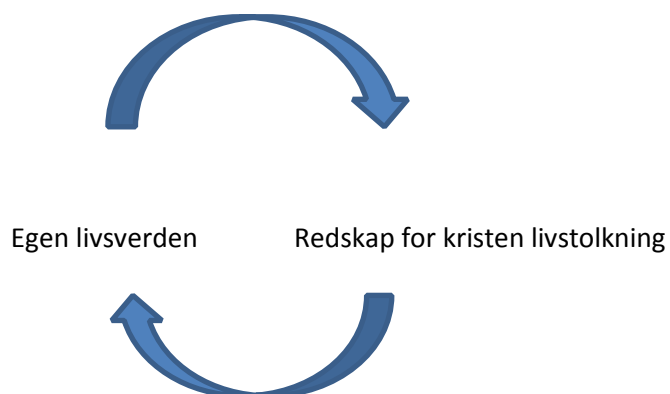
Samtidig omfatter begrepet «redskap» ikke bare konkrete gjenstander som klokka. Et ferskere eksempel på et ikke-materielt redskap som formidler virkeligheten, er sosiale medier. Det er ikke bare slik at mennesker behersker Facebook, Facebook behersker også mennesker. Facebook formidler virkeligheten til brukerne og påvirker dem. Slik handler sosiale medier med brukerne. Den

verden som formidles gjennom sosiale medier, ikke kan skilles fra verden utenfor. Menneskers syn på både venner og kjente og på verden, kan ikke skilles fra bruken av sosiale medier og nett.

Også ord og begreper er redskaper som lukker og åpner for tolkning av verden. Gudsmetaforer er et nærliggende eksempel fra kristen tro. Jesus som «herre» og «konge» åpner opp for annen mening enn Jesus som «fattig» og «opprører». Gud som «far» gir totalt annerledes assosiasjoner enn Gud som «mor».

Ut fra sosiokulturell læringsteori er altså alt mennesker bruker til å tolke verden, redskaper. Redskaper «omformer måten mennesker tenker på», sier professor Geir Afdal ved Menighetsfakultet i boka «Religion som bevegelse» (Afdal, 2013: 113). Pedagogen Lev Vygotskij erfarte at når han ga barn nye redskaper, tenkte de på nye måter (Afdal, 2013: 113). Læring handler på denne måten om å ta i bruk nye redskaper som åpner opp for ny tenkning.

Hvilke konsekvenser kan denne forståelsen få for kirkens møte med ungdom? Det er dette vi i KFUK-KFUM jobber med når vi utvikler «Nøkler til livet» til bruk i konfirmant- og ungdomsgrupper. For at læring skal kunne skje i konfirmasjons- og ungdomstiden, må man ut fra den nevnte tenkingen om læring gjennom redskaper gi rom for at deltakerne selv kan skape mening gjennom bruk av redskaper. Ungdom må få anledning til selv å fylle redskapene med mening og ta dem i bruk på eget liv. Satt opp i en modell kan læring med redskaper se slik ut:

Redskaper for ungdoms livstolkning

I «Nøkler til livet» blir målet for samlingene slik ikke primært at deltakerne skal kunne gjengi fakta eller påstander om kristen tro, eller at de skal bli fullverdige deltakere i menighetens ulike praksiser. Begge deler er naturligvis positivt. Samtidig er hovedmålet med dette nye opplegget at deltakerne selv skal få rom til å skape mening knyttet til redskaper i kristen tro, som siden kan bli verdifulle i ungdommenes liv og hverdag. Opplegget legger til rette for forskjellige gruppeprosesser som engasjerer og involverer deltakerne, slik at de kan bidra til å tolke betydningen av redskaper i kristen tro og tradisjon inn i eget liv.

Hvilke redskaper snakker vi så konkret om i «Nøkler til livet»? I kristendommen finnes en rekke symboler: Korset, øyet, duen, fisken, lammet, trekanten, liljen, ankeret, kirkeskipet, hyrden, døren, lyset, Kristuskransen, ikoner. Kristendommen har også en rekke ritualer som kan fungere som

redskaper for livstolkning: Gudstjenesten som helhet, nattverden, dåpen, begravelse, bryllup, konfirmasjon, ulike former for bønnesamlinger, korstegning og lystenning. Kristendommen har også sentrale fortellinger og tekster som tilhørerne kan gjøre til sine redskaper. Dette gjelder blant annet en stor mengde bibeltekster. Kirkerommet er et annet redskap for livstolkning.

Det avgjørende fokuset i «Nøkler til livet» er: Hvordan blir dette redskapet, enten det er snakk om di ti bud, korset, fortellingen om Marta og Maria, det lokale kirkerom, et bilde av Caravaggio eller bønnen Vår Far, en ressurs i ungdommers liv? Hvordan kan ungdommer, frivillige og kirkelig ansatte snakke sammen om bibelfortellinger, kirkerommet, nattverden, ikoner eller Kyrie og Gloria på en måte som gjør disse til noe som ikke bare angår det som skjer i kirka, men som ungdom kan bruke i gitte livssituasjoner? Introduseres disse på en åpen måte slik at ungdom kan bruke dem til det de trenger dem til? Hvordan kan ungdom engasjeres i å tolke fortellingen om Guds kallelse av Moses på en måte som angår dem?

Det avgjørende er ikke hvilke redskaper vi jobber med, men hvordan vi jobber med dem. Får konfirmantene anledning til å anvende redskaper fra kristen tro på eget liv? «Nøkler til livet» inneholder ikke den ferdige meningen i redskapene, men derimot opplegg for samlinger som legger til rette for felles tolkning av symbolene. Tiden som ungdom i kirken kan bli en tid for å få redskaper til bruk i eget liv. Det kan bli en tid for å finne noe som er brukbart i familien, på gutterommet, i skolegården, på fotballtreningen og i relasjoner. Det er målet med «Nøkler til livet», og det prosjektet håper vi i KFUK-KFUM at mange i kirke-Norge vil være med på.

«Nøkler til livet» lanseres som nevnt på høstens Trosopplæringskonferanse. Samtidig reiser vi i KFUK-KFUM allerede nå rundt i Norge for å snakke om prosjektet og tenkningen bak. Ønsker du besøk, kan du ta kontakt på mail: janck@kfuk-kfum.no

Litteratur:

Geir Afdal (2013) «Religion som bevegelse»

Elisabeth Tveito Johnsen (2014) Religiøs læring som sosiale praksiser